

Обичајне песме

СВАТОВСКЕ ПЕСМЕ

Опраштање девојке од мајке и родитељског дома чест је мотив у лирским народним песмама. Те песме народ је назвао сватовским. Наши преци опевали су у њима све важније тренутке сватовских обичаја: просидбу девојке, прву љубав, тугу девојке због растанка са родитељима и породицом, стрепњу девојке пред новим животом и слично.

КАД ВЕЋ ПОЛАЗЕ СВАТОВИ

Одби се грана од јоргована,
и лепа Смиља од своје мајке,
од своје мајке и од свег рода.
„Врати се, Смиљо, мајка те зове,
мајка те зове, кошуљу даје.”
„Била ме, мајко, отпређе звати,
отпређе звати, кошуљу дават,
док нисам стала уз милог кума,
уз милог кума и уз девера;
док није био прстен на руци,
прстен на руци, венац на глави.”

отпређе – од раније

ЛИТЕРАРНИ КУТАК

- ❁ Који је мотив опеван у овој песми?
- ❁ Која осећања обузимају народног певача кад каже:
*Одби се грана од јоргована,
и лепа Смиља од своје мајке?*
- ❁ Шта уочаваш у односу мајке и ћерке?
- ❁ Потражи стихове у којима се огледа туга мајке због одласка кћерке из родитељског дома.
- ❁ Чиме је девојка заокупљена?
- ❁ Како девојка схвата свој нови положај и дужности које је очекују?

Прочитај и остале сватовске песме.

Многе сватовске песме имају елементе љубавних песама. Лепота девојке је чест мотив у сватовским песмама. Ево једне од таквих песама из Вукове збирке народних песама.

*Иде соко, води соколицу;
блаћо мајци – злаћина су јој крила.*

КАД ОДМАКНУ СВАТОВИ С ДЈЕВОЈКОМ (сватовска песма из Горњег приморја)

Што се оно у планини сјаше?
Је ли свила међу свиларима,
али злато међу златарима
али свита међу терзијама
али Маре међу ђеверима?
Није свила међу свиларима,
нит' је злато међу златарима,
нит' је свита међу терзијама,
него Маре међу ђеверима.

свита – пратња истакнутих особа у којој се налази више људи

терзија – кројач

КАД СЕ ИСПРОСИ ДЈЕВОЈКА (сватовска песма из Србије)

Заран', Павле, заран', мили брате!
Зарана ми снау прстенујте.
Када будеш у таштине дворе,
кад изведу лепоту девојку,
не гледај јој венце и обоце,
не гледај јој шарене зубуне,
нит' јој гледај везене рукаве;
зубуне су терзије шарале,
рукаве су везиље навезле,
а венце су кујунције виле;
већ јој гледај стаса и образа,
с ким ћеш, брале, века вековати.

обоце – минђуше
зубун – вунена горња хаљина без рукава

кујунција – занатлија који израђује накит и друге предмете од злата и сребра; златар

УОЧИ СВАДБЕ (сватовска песма)

Моји рани виногради
ни рађени, ни грађени,
босиоком посађени,
а ружицом заграђени.
Отуд иде млади Петро,
нема куда коња провест;
проведе га издалека,
издалека, преко моста,
преко моста сребрнога;
кад под мостом жубер стоји
од младијех ђевојака.
Међу њима млада Маре,
она вије три вијенца:
једнога ми брату вије
други Петру вјеренику,
трећи млада сама себи.
Који вије сама себе,
златом ми га завијаше,
шајку тицу увијаше,
шајки тици говораше:
„Ој, бога ти, шајка тицо,
ти прелети преко Рисна
на Петрове б'јеле дворе,
те ти виђи што бесједе,
трепте ли му бандијере
– све бијеле и црвене,
игра ли му пред двор коло,
води ли му мајка коло,
зачињу ли сестре пјесме,
весел л' се тамо мене!”

КАД ПУТУЈУ С ДЈЕВОЈКОМ (сватовска песма из Рисна)

I
Гором иду Петрови сватови,
гором иду, гора јектијаше;
пољем иду, поље звечијаше;
селом иду, село страх имаше
од љепоте господе сватова.

јектати – одјекивати, одзвањати, орити се

II
Гором иду Јовови сватови,
у гори их ноћца застанула;
сви сватови на поље заспали,
ђевер с снахом под жутом наранчом.
Ђевер спава, а снаха не спава,
него руни цвијет од наранче;
један јој се цвијет омакнуо,
па ђеверу на лице пануо.
Тад се ђевер од сна разабрао,
па је својој снахи говорио:
„Снахо моја, од злата јабуко,
што ће тебе цвијет од наранче?”
Ма ђеверу снаха говораше:
„Ој ђевере, мој златни прстене,
у Јова ми доста рода кажу,
мало сам им парићала дара;
ако буде рода господскога,
примиће ми цвијет за дарове.”

шајка (шојка, сојка)
– креја, крешталица,
птица из породице
врана, лепог перја и
изгледа, станарица

ЛИТЕРАРНИ КУТАК

- ✿ Шта је заједничко овим песмама?
- ✿ Које је обичаје народни певач пренео у песме?
- ✿ Знаш ли како се у твом крају припремају за свадбу? Које обичаје познајеш?

Реши задатак на стр. 11 Радне свеске.

СВАТОВСКИ ОБИЧАЈИ У СРИЈЕМУ (одломци)

У многим нашим крајевима и данас се поштују сватовски обичаји који су некада важили. Вук Стефановић Караџић у делу *Животи и обичаји народа српског* записао је како су у Срему некада изгледали сватовски обичаји. Прочитај наведени одломак и искажи своје утиске.

... Кад је вријеме да сватови пођу, онда кум заповједи војводи да зове момкове родитеље и сроднике да се опросте и да благослове, на које војвода ове искупи и у собу доведе. Онда им кум рекне: „Кумови, родитељи, подајте своје дјетету благослов, а ти куме (окренувши се момку) пољуби оца, мајку и све старије у руку, и ишти благослов, и изљуби се са браћом, сестрама и родо-вима.” Момак приступи оцу и матери, пољуби их у руку и рекне: „Благословите ме!” и онда га они благосиљају. Момак све старије редом љуби у руку, а с млађима, који се такођер ту сви искупили, љуби се, а они сви углас вичу: „Срећно ти било! Срећно и благословено!”

Ту се и сузе радости пролију, и кум се прашта и љуби, и њему вичу: „Срећан пут! Срећно путовали и натраг се вратили!” Свирац за то све вријеме свира сватовски, а гости који у кући остају пјевају:

*Заран, куме, заран, сѝари сваше,
заран нама снаху доведише,
да донесе сунце у рукав'ма,
у недрима сјајноћа месеца.
да о'рије б'јеле дворе наше.”*

... Кад већ дођу близу села из ког је дјевојка, ту их дочекају двоја, троја кола дјевојачке родбине и другарица што су пред сватовима изашли; они иду напријед, а сватови за њима, и тако дођу дјевојачкој кући. Кад послазе с кола, иду управо у собу, напријед младожења, за њим кум и остале сватске старјешине и сватови. На докату их дочекају двије дјевојке са пуним калајлијама телеисаног цвијећа, с којим сватове даривају. Момку дају најљепшу грану рузмарина, а он је задјене за шешир који држи једнако на глави, па га само у цркви скине.

Вук Стефановић Караџић, *Животи и обичаји народа српског*, штампано у Бечу 1867. године

Војвођанска свадба